

Олена Семенов, Наталя Пономаренко

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

ПРОГРАМА

Суми – 2020

Семенов О., Пономаренко Н. (2020). МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗОЗ. Програма навчальної дисципліни. Кваліфікаційний рівень – магістр (Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література); освітня програма Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова).- 46 с.

У програмі подано основні питання методики навчання української мови в закладах загальної середньої освіти з урахуванням компетентнісного підходу; перелік загальних та фахових компетентностей, у т.ч. медіаосвітньої компетентності, академічної культури. Програма сертифікована у рамках проєкту "Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність", що виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольств США та Великої Британії у співпраці з МОН України та Академією Української преси.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 13 від 31 березня 2020 р.

Завідувач кафедри

Семенов О.М., д.пед.н., професор

Погоджено науково-методичною комісією факультету іноземної та слов'янської філології (Протокол №8 від 16 квітня 2020 р.).

Голова

Семенов О.М., д.пед.н., професор

Затверджено вченою радою факультету іноземної та слов'янської філології (Протокол №9 від 30 квітня 2020 р.).

Голова

Коваленко А.М., канд. філ., н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Освітній ступінь: магістр	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 120		Рік підготовки:	
		5-й	5-й
		Семестр	
		1-2-й	2-й
		Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Консультації	
		2 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	112 год.
		Вид контролю: іспит	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни – розкрити питання методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з урахуванням компетентнісного підходу; ознайомити магістрантів з новітніми технологіями навчання української мови у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів; сприяти формуванню у магістрантів загальних та фахових компетентностей, у т.ч. медіаосвітньої компетентності, академічної культури.

Унікальність навчальної дисципліни «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти» полягає в поглибленні знань магістрантів у галузі української лінгводидактики, вивченні кращих здобутків українського та європейського досвіду, лінгводидактичної спадщини мовознавців, зокрема Сумщини з метою ефективної організації педагогічної діяльності, викладання української мови у старшій школі.

Програма сертифікована у рамках проєкту "Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність", що виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольств США та Великої Британії у співпраці з МОН України та Академією Української преси.

Викладач дисципліни на виконання завдань навчальної дисципліни у рамках українсько-польського проєкту «Інноваційний університет та лідерство. Фаза IV: комунікаційні стратегії і відносини: університет школа» (листопад 2018 р. Польща), вивчала досвід фахівців факультету Artes Liberales, Варшавського, Ягеллонського університетів, залучалась інтердисциплінарних тренінгів з актуальних питань якості польської реформи шкільної та вищої освіти, популяризації педагогічних спеціальностей серед абітурієнтів, активного партнерства вчителя й науковця. Результатом участі в українсько-польському проєкті є ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури, що функціонує на кафедрі української мови і літератури. Автор курсу має рекомендовані МОН програми з української мови.

Регіональний аспект. На лекціях і практичних заняттях опрацьовуємо досвід мовознавців і лінгводидактів Сумщини О.Скорика, С. Дорошенка, учителів-методистів м.Суми і Сумщини (А.Баєва, Н.Шеденко та ін.).

Завдання навчальної дисципліни:

- здійснити аналіз актуальних проблем українськомовної освіти; підготувати майбутніх учителів до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасної школи;
- розширити, поглибити знання магістрантів у галузі української лінгводидактики на основі аналізу українського та європейського досвіду, тенденцій розвитку спеціальності, галузевого та регіонального контексту, з метою ефективної організації педагогічної діяльності, свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі;
- формувати у магістрантів фахово-методичні уміння: проектувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти навчально-методичне забезпечення), проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом у старшій школі з урахуванням педагогічних інновацій за кордоном, в Україні, на рівні регіону, знань про індивідуально-вікові особливості молоді; - -

- виконувати дослідницький/медіаосвітній проєкт з актуальних проблем української лінгвістики та методики на засадах академічної доброчесності; організувати освітній процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на формування культуромовних особистостей учнів; здатність до ефективної та компетентної участі в різних формах наукової (конференції, вебконференції, круглі столи, дискусії) та навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори); вести позакласну роботу з предмета.

- виховувати у магістрантів відповідальне ставлення до майбутньої професії, прагнення до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, уміння працювати з фаховими джерелами, медіаджерелами; втілювати нові методичні ідеї у практику навчання предмета, застосовувати педагогічні інновації.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування у магістрів передбачених освітньою програмою компетентностей:

<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК 1. Знання та розуміння специфіки професії і предметної галузі, основних концепцій, базових філологічних понять.</p> <p>ЗК 2. Здатність діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ЗК 4. Здатність працювати в команді, генерувати нові ідеї, мотивувати колег (учнів, студентів) на досягнення загальних цілей.</p> <p>ЗК 5. Здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз, систематизацію, критичне осмислення інформації з різних джерел; навички використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 7. Здатність визначати, формулювати та розв'язувати складні професійно-педагогічні проблеми, які вимагають інтеграції знань та практичних умінь з різних наук.</p> <p>ЗК 8. Здатність спілкуватися державною мовою, уміння правильно, логічно, ясно будувати своє усне та писемне мовлення.</p> <p>ЗК 9. Здатність використовувати знання іноземної мови у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 10. Здатність учитися, готовність до самоосвіти і самовдосконалення впродовж життя, постійного підвищення кваліфікації, брати відповідальність за навчання інших.</p>
<p>Фахові компетентності спеціальності (ФК)</p>	<p>ПК-1. Здатність самостійно опанувати нові знання за спеціальністю, вільне володіння науковим інструментарієм у галузі філологічної та методичної науки для використання у професійній діяльності.</p>

ПК-2. Здатність осмислювати мистецтво слова як систему, розуміти еволюційний шлях розвитку української мови.

ПК-3. Здатність до формування індивідуального ораторського стилю; уміння чітко і зрозуміло висловлювати думку, використовуючи знання законів техніки мовлення; вести розгорнутий академічний монолог/діалог із фахової проблематики (лекція, доповідь, виступ, огляд, промова тощо), володіти полемічним мистецтвом.

ПК-4. Здатність виконувати різні види лінгвістичного аналізу, до опанування технології роботи з фаховим текстом, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, укладати, нормативно вживати засоби наукової мови; інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, зокрема медіа текстах.

ПК-5. Здатність орієнтуватися в основних тенденціях суспільного життя, мовної освіти та визначати власну позицію, вивчати, критично осмислювати й упроваджувати у власну педагогічну та наукову діяльність український та світовий досвід відомих науковців та вчителів з метою свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі.

ПК-6. Володіння методологією і методами наукового дослідження, уміння виконувати завдання проблемно-пошукового, дослідницького, творчого характеру.

ПК-7. Навички ефективно проектувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти, проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом в закладах освіти) з урахуванням знань про індивідуально-вікові особливості молоді.

ПК-8. Здатність виконувати комплексний дослідницький/медіапроект з актуальних проблем філології, методики та інших, суміжних із філологією, галузей знань; брати участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії).

ПК-10. Уміння організовувати освітній процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на формування культури мовної особистості учнів/ студентів; здатність до ефективною та компетентною участі в різних формах навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зміст навчальної дисципліни тісно пов'язаний з попередньо вивченими навчальними дисциплінами: «Сучасна українська літературна мова», «Фахова українська мова», «Стилістика української мови», «Культура української мови», «Лінгвістика тексту», «Основи наукових досліджень" і «Медіакультура вчителя-словесника», «Методика навчання української мови у середній школі», «Педагогіка», «Психологія», «Основи наукових досліджень».

3. Програмні результати навчання

Методи навчання: елементи студентоцентрованого навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, індивідуально-творчий підхід, навчання через виробничу педагогічну практику в закладах загальної середньої освіти, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивно-комунікативний методи (вебінари, тренінги, презентації), навчально-ігрові технології.

Форми навчання: лекційні, у т.ч. мультимедійні, інтерактивні, практичні заняття, тренінги, індивідуальні консультації, диспути, дискусії, «круглі столи», ділові ігри, самостійна робота, індивідуальна робота; передбачено підготовку кваліфікаційної роботи з методики навчання української мови в закладах загальної середньої освіти або розділу у магістерському дослідженні.

Програмні результати навчання		
Знання:	ПР 3 1. ПРЗ 3. ПРЗ 4. ПРЗ 6 ПРЗ 9 ПРЗ 10	Розуміння шляхів інноваційного розвитку системи вищої освіти України в умовах реформаційних перетворень. Базові уявлення про психологічні чинники, які впливають на процес навчання студентів, про структуру педагогічних здібностей та їх формування у студентів. Поглиблені знання сучасного мовознавства, академічної риторики, культури наукової української мови. Розуміння методів та прийомів навчання/викладання української мови в закладах освіти. Знання академічної риторики, полемічного мистецтва, техніки мовлення, експресивно-логічних засобів мови. Знання сучасних методик і технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних для успішного, ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукових досліджень.
Уміння:	ПРУ 1 ПРУ 2 ПРУ 3	Володіє науковим інструментарієм у галузі української лінгвістики, проблемно-пошуковими методами для проведення

	<p>ПРУ 4 ПРУ 5 ПРУ 6 ПРУ 7 ПРУ 8 ПРУ 9 ПРУ 10</p>	<p>досліджень у галузі української лінгвістики та методики навчання української мови.</p> <p>Уміє застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових для розв'язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності.</p> <p>Уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію.</p> <p>Здатний діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>Володіє сучасними методами та прийомами викладання української мови у старшій школі.</p> <p>Проектує і проводить різні види занять з урахуванням інноваційних технологій, передового педагогічного досвіду та знань про індивідуально-вікові особливості молоді.</p> <p>Бере участь в різних формах навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори).</p> <p>Бере участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії).</p> <p>У професійній діяльності керується сучасними принципами толерантності, діалогу і співпраці.</p> <p>Уміє будувати і втілювати ефективну стратегію професійного саморозвитку і самовдосконалення.</p>
<p>Комунікація</p>	<p>ПРК 1 ПРК 2 ПРК 3</p>	<p>Вільне компетентне спілкування державною мовою з широким колом фахівців, із громадськістю у галузі професійної та/або наукової діяльності.</p> <p>Ефективна взаємодія в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп.</p> <p>Педагогічна комунікація у процесі навчання української мови.</p>
<p>Автономія і відповідальність</p>	<p>ПРА 2 ПРА 3</p>	<p>Відповідальне ставлення до навчання учнів.</p>

		Здатність до навчання упродовж життя і вдосконалення з високим рівнем автономності набутої під час навчання кваліфікації.
--	--	---

Методи оцінювання навчальних досягнень студентів: творчі роботи (авторські конспекти занять, проекти, презентації досвіду вчителя), поточний, підсумковий контроль, іспит.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів
90-100	<p>Магістрант/ка показує високий рівень володіння теоретичним матеріалом, розуміння специфіки професії і предметної галузі, розуміється в методах та прийомах навчання української мови в закладах загальної середньої освіти; орієнтується в основних тенденціях мовної освіти, має прагнення самостійно опанувати нові знання за спеціальністю для використання у майбутній професійній діяльності. Студент уміє здійснювати пошук, аналізувати, порівнювати, критично осмислювати фахову інформацію; посилається на думки відомих методистів, аналізує, зіставляє, узагальнює, систематизує методичні явища й положення.</p> <p>Усна чи письмова відповідь загалом правильна, послідовна, змістовна; магістрант/ка уміє чітко і зрозуміло висловлювати думку, вести розгорнутий академічний монолог/діалог із фахової проблематики, дотримується принципів професійної етики, правил академічної доброчесності. Володіє загалом навичками ефективно проектувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти, проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом в закладах освіти) з урахуванням знань про індивідуально-вікові особливості молоді, виконувати дослідницький або медіапроект з актуальних проблем методики.</p> <p>Бере участь в різних формах навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори). Володіє проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі методики української мови, бере участь в різних формах наукової комунікації (конференціях, семінарах), прагне до ефективної взаємодії в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп..</p>
82-89	<p>Магістрант показує достатній рівень сформованості професійної компетентності, розуміння специфіки професії і предметної галузі, методів та прийомів навчання української мови в закладах загальної середньої освіти; має прагнення опанувати нові знання за спеціальністю для використання у майбутній професійній діяльності. Здійснює пошук, аналізувати, порівнювати, критично осмислювати фахову інформацію; посилається на думки відомих методистів, аналізує, зіставляє, узагальнює, систематизує методичні явища й</p>

	<p>положення; при виконанні завдань дотримується принципів професійної етики, правил академічної доброчесності.</p> <p>Усна чи письмова відповідь загалом логічна, послідовна, змістовна, наявні окремі мовленнєві огріхи.</p> <p>Є спроби виконати проблемні завдання; проєктувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти, проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом в закладах освіти) з урахуванням знань про індивідуально-вікові особливості молоді, виконувати дослідницький або медіапроєкт з актуальних проблем методики.</p> <p>Бере участь в різних формах навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори). Загалом володіє проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі методики української мови, бере участь в різних формах наукової комунікації (конференціях, семінарах), прагне до ефективної взаємодії в команді.</p>
74-81	<p>Середньо-достатній рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями; магістрант розуміється в методах та прийомах навчання/викладання української мови в закладах освіти. Усна чи письмова відповідь загалом правильна, послідовна, змістовна. Загалом уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; посилається на думки відомих методистів, аналізує, зіставляє, загалом узагальнює, систематизує методичні явища й положення. Загалом володіє сучасними методами та прийомами викладання української мови в закладах загальної освіти; проєктує і може проводити різні види занять з урахуванням педагогічного досвіду та знань про індивідуально-вікові особливості молоді; стежить за власним мовленням.</p> <p>Є спроби виконати проблемні завдання; проєктувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти, проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом в закладах освіти) з урахуванням знань про індивідуально-вікові особливості молоді, з допомогою викладача виконувати дослідницький або медіапроєкт з актуальних проблем методики. Є учасником круглих столів учителів-філологів; бере пасивну участь у конференціях, семінарах; дотримується правил академічної доброчесності; прагне до ефективної взаємодії в команді</p>
64-73	<p>Середній рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями; магістрант розуміється в методах та прийомах навчання української мови в закладах освіти. Усна чи письмова відповідь правильна, неповна, не завжди чітка, логічна, послідовна, змістовна, допускаються окремі фактичні помилки, неточності. Загалом під керівництвом викладача аналізує науково-методичну та загальнонаукову інформацію.</p> <p>Загалом володіє сучасними методами та прийомами викладання української мови в закладах загальної освіти; з допомогою викладача магістрант проєктує і може проводити різні види занять з урахуванням знань про індивідуально-вікові особливості молоді; стежить за власним мовленням. Прагне опанувати проблемно-пошукові методи для проведення досліджень у галузі методики</p>

	української мови, іноді бере участь у конференціях, семінарах. прагне дотримуватися правил академічної доброчесності.
60-63	<p>Задовільний рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього. Усна чи письмова відповідь неповна, не завжди чітка, логічна, послідовна, змістовна, допускаються фактичні помилки, неточності. Магістрант намагається покликатися на ідеї відомих методистів, намагається аналізувати, зіставляти, узагальнювати, систематизувати методичні явища й положення, при цьому допускає неточності, огріхи.</p> <p>Намагається аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; проте наявні фактичні помилки у викладі матеріалу. Частково володіє сучасними методами та прийомами викладання української мови в закладах вищої, загальної середньої освіти; з допомогою викладача магістрант проєктує і проводить різні види занять; прагне стежити за власним мовленням.</p>
35-59	<p>Незадовільно (з правом перескладання) мають студенти, які відтворюють половину матеріалу. Усна чи письмова відповідь неповна або неправильна, нечітка, непослідовна, допускаються грубі фактичні помилки, відсутні приклади. Магістрант/ка не володіє навчальним матеріалом, не спроможний відтворити загальновідомі методичні явища й положення, не розуміє принципів викладання мови у старшій школі. Простежується невідповідність до практичних і семінарських занять.</p>
1-34	<p>Незадовільно (без права перескладання) отримують ті студенти, які не можуть відтворити теоретичний матеріал, вони не завжди розуміють суть питання, не можуть застосувати набуті знання в елементарних стандартних ситуаціях; відповіді містять грубі фактичні помилки. Наявна відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни, неспроможність дати усну чи письмову відповідь, відтворити загальновідомі методичні явища й положення, простежується систематична невідповідність до практичних занять, часті пропуски без поважних причин. Такий магістрант потребує повторного прослуховування курсу.</p>

Розподіл балів

Поточний контроль																							Разом	Сума										
РОЗДІЛ 1							РОЗДІЛ 2							РОЗДІЛ 3							РОЗДІЛ 4				РОЗДІЛ 5				66	100				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29			30	31	32	33
Поточний контроль																																		
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			2	2	2	2
Контроль самостійної роботи																																		
7							7							7							7				6				34					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: тести, проекти, есе, презентації результатів виконаних завдань (доповіді, промови, організація дискусії на наукових конференціях тощо).

5. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ У СТАРШІЙ (ПРОФІЛЬНІЙ) ШКОЛІ

Тема 1. Актуальність філологічних знань для розвитку сучасної людини і суспільства. Інноваційні процеси у лінгвістиці та лінгводидактиці. Українська мовна освіта: законодавчий, лінгводидактичний аспекти. Учителю-словеснику у вимірах компетентнісної парадигми освіти.

Тема 2. Предмет і завдання методики навчання української мови у старших класах (рівні стандарту, академічний і профільний). Проблематика курсу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2016), Законів України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2018), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016).

Тема 3. Зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. Методологічна основа курсу: компетентнісний, системний, особистісно-діяльнісний, андрагогічний, контекстний підходи. Лінгвістичні, психологічні та дидактичні основи навчання української мови.

Тема 4. Пошуки сучасного мовознавства і лінгвометодики (О.Біляєв, О.Горошкіна, Н.Голуб, С.Єрмоленко, Л.Мацько, М.Пентилук, Т.Симоненко та ін.). Досвід мовознавців і лінгводидактів Сумщини О.Скорика, С. Дорошенка, учителів-методистів м.Суми і Сумщини (А.Баєва, Н.Шеденко та ін.).

Методична робота вчителя-словесника. Педагогічна майстерність учителя-словесника в дослідницьких рефлексіях. Академічна культура вчителя-словесника. Ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури в університеті: мета, завдання, основні підходи до навчання української мови у старших класах.

Тема 5. Зміст мовної освіти у старших класах. Реалізація змістових ліній на уроках української мови у старших класах. Академічна доброчесність учасників освітнього процесу. Навчання української мови у вимірах медіаграмотності/ інфомедійної грамотності. Принципи естетичної вартісності медіатекстів.

Тема 6. Програми і підручники з української мови. Принципи побудови шкільного курсу української мови. Варіативність структури курсу «Українська мова» у 10-11 класах. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів з української мови (рівень стандарту, академічний рівень і профільний).

Тема 7. Зміст шкільного курсу української мови у старших класах (рівні стандарту, академічний і профільний). Навчання української мови крізь призму діалогу мовних особистостей. Текст – основна одиниця навчального заняття. Розвиток мовної особистості в текстовій діяльності. Комунікативна взаємодія учасників освітнього процесу.

Тема 8. Основні підходи до навчання української мови в старших класах: особистісний, комунікативно-діяльнісний, функціонально-стилістичний, соціокультурний; компетентнісний; соціокультурний; єдності навчання,

виховання і розвитку; взаємозв'язаного опанування мови й мовлення, чотирьох видів мовленнєвої діяльності; диференціації; наступності й перспективності між основною і старшою ланками загальноосвітньої школи, між профільною і професійною освітою і т. ін.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

Тема 9. Наукові основи мовленнєвої діяльності учнів. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку старшокласників на уроках української мови: комунікативно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, соціокультурний і компетентнісний підходи. Виховання потреби самоосвіти, удосконалення навичок самоконтролю, особистісно-мовленнєвої діяльності.

Тема 10. Методи і прийоми поглиблення і систематизації знань, умінь і навичок з культури мовлення в 10-11 класах. Робота над удосконаленням мовленнєвої культури учнів при вивченні окремих розділів курсу. Навчання учнів мистецтву діалогу (засвоєння норм мовленнєвої поведінки в різних сферах і ситуаціях спілкування, культури слухання, оволодіння різноманітними стратегіями і тактиками ефективної комунікації, дотримання правил проведення вебінарів, диспутів, розвиток культури медіагігієни).

Тема 11. Методика роботи щодо сприймання чужого мовлення (аудіювання, конспектування висловлювань, тематичні виписки, тези, конспект). Методика написання творів на літературно-критичні, літературно-публіцистичні, екологічні, морально-етичні, профорієнтаційні теми. Методика написання есе. Робота із медіатекстом: газетний текст, теле- і радіотекст, рекламний текст. Культура інформаційної взаємодії, медіабезпеки і медіагігієни.

Тема 12. Методика роботи щодо відтворення готового тексту (виразне читання, перекази із творчим завданням) в 10-11 класах. Формування умінь і навичок володіння різними видами читання (ознайомлювальним, вивчальним, переглядовим, аналітичним). Володіння прийомами роботи з навчальною книжкою, інформаційними джерелами, ресурсами Інтернету. Методика проведення уроків перекладу тексту. Культура роботи з текстом художнього твору, медіатекстом. Лінгвоекоекологічний принцип (або принцип лінгвістичної (мовної) екології), принцип виховання мовного смаку, мовної толерантності.

Тема 13. Методика роботи щодо створення власних висловлювань у 10 класі. Методика роботи з діловими паперами. Вироблення мовного смаку шляхом розширення лінгвістичного (філологічного) світогляду.

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Тема 14. Особливості структури уроків української мови в 10-11 класах. Формування критичного мислення.

Тема 15. Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з фонетики, лексикології, фразеології, словотвору, морфології, правопису в 10 класі. Види вправ.

Тема 16. Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших

відомостей з пунктуації та синтаксису в 11 класі. Види вправ.

Тема 17. Особливості вивчення загальних відомостей про мову в 10- 11 класах, формування уявлень про лінгвістику як складову загальнонародської культури. Мова міста і села. Потреби у знанні міської комунікації. Жаргон, аргі, сленг сучасного школяра.

Тема 18. Методи та прийоми покращення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів старших класів. Методика проведення уроків орфографічно-пунктуаційного практикуму.

Тема 19. Формування стилістичних умінь та культури мовлення учнів у 10-11 класах. Види вправ зі стилістики в старших класах. Система вправ і завдань щодо розвитку комунікативних умінь і навичок старшокласників.

Тема 20. Методика вивчення риторики у старших класах. Форми і методи вироблення риторичної майстерності учнів 10-11 класів. Навчання старшокласників веденню ефективного діалогу. Обговорення етикету повідомлень засобами колективної комунікації в режимі конференції та в чатах (домовляння про зустріч, вибачення, привітання зі святом). Дотримання лінгвоекотологічної норми, толерантної комунікації у мережевому просторі, етикету.

Тема 21. Методика вивчення теми «Будова тексту» в 11 класі. Науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи), анімаційні, їх роль, завдання, функції. Основні прийоми й технології створення медіатекстів. Сприймання, медіасприймання, творче медіасприймання. Формати візуальної медіатворчості.

Тема 22. Методи навчання: активні, інтерактивні, суб'єкт-суб'єктна навчальна взаємодія; евристичне спостереження, порівняння, конструювання, моделювання, смислове бачення, символічне бачення, метод творчої реалізації, проблемного навчання.

Тема 23. Методи формування лінгвокультурознавчої компетентності через розвиток цілісного уявлення про мову як національно-культурний феномен.

РОЗДІЛ 4 МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Тема 24. Сучасний урок: основні вимоги, типи, критерії ефективності. Конспект уроку як комунікативний феномен. Вправи і завдання – важливий компонент на уроках української мови. Академічна культура – основа дослідницького навчання української мови у старшій школі.

Тема 25. Форми проведення уроків української мови у старших класах. Уроки-лекції з української мови, вимоги до їх підготовки і проведення, принципи добору навчального матеріалу, основні складові лекції. Традиційні та інноваційні форми лекцій. Медіаосвітній компонент на уроках. Культура слухання лекції. Конспектування лекції.

Тема 26. Уроки-семінари з української мови. Формування умінь сприймати, розуміти, систематизувати, перетворювати, використовувати медіаосвітню інформацію з різних джерел, у т.ч. довідкової інформації (словники,

енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); електронних засобів масової інформації (електронної пошти, сервісних програм мережі).

Тема 27. Уроки-колоквиуми, уроки-заліки, уроки-дидактичні ігри з української мови в старших класах, вимоги до їх підготовки і проведення. Онлайн-ігри від АУП «Медіазнайко» та IREX «Медіаграмотна місія», віртуальна екскурсія «Автентична Україна». Робота з публіцистичним, науковим, художнім, офіційно-діловим текстом, медіатекстом. Створення тексту інформації для шкільного веб-сайту.

Тема 28. Методика проведення спецкурсів і спецсемінарів з української мови. Позакласна робота з української мови. Шкільний кабінет української мови. Лінгвістичні гуртки. Методика проведення шкільного факультативу з основ медіакультури. Організація науково-дослідницької діяльності учнів, зокрема в Малій академії наук.

РОЗДІЛ 5 МЕТОДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОВНІЙ ОСВІТІ

Тема 29. Сучасні освітні технології у процесі навчання української мови: технологія формування творчої особистості; технологія навчання як дослідження; технологія особистісно зорієнтованого навчання; технології розвивального навчання, педагогічного проектування. Урок із застосуванням інтерактивних технологій. Технології занять та гурткової роботи з регіональним компонентом.

Тема 30. Засоби навчання на уроках української мови в старших класах. Принципи побудови чинних підручників української мови для 10-11 класів.

Підручник української мови як засіб самовдосконалення, самоосвіти учнів. Контет-аналіз науково-навчальних текстів завдань за спрямованістю на розвиток мовнокомунікативних, медіасвітніх умінь.

Тема 31. Додаткові інформаційно-методичні матеріали: роздатковий матеріал до лекції, збірник завдань для самостійної роботи. Лінгвістичний проєкт. Застосування нових інформаційних технологій для пошуку інформації з актуальних питань мовознавства в мережі Інтернет (використання веб-браузерів, робота з інформаційно-пошуковими й інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами). Ознайомлення з українським лінгвістичним інтернет-порталом «Словники України онлайн».

Тема 32-33. Електронні лінгвістичні ресурси: зміст, принципи організації та їх використання. Методичні особливості проведення занять на основі використання цифрових технологій. Використання нових інформаційних технологій для організації лінгвістичного діалогу в мережі (використання електронної пошти, участь в інтернет-коференціях, інтернет-семінарах тощо). Використання нових інформаційних технологій для створення тематичних професійно орієнтованих блогів, web-сторінок і web-квестів.

Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лек	пр	кон	сп		лек	пр	кон	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
РОЗДІЛ 1										
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ										
Тема 1. Актуальність філологічних знань для розвитку сучасної людини і суспільства. Інноваційні процеси у лінгвістиці та лінгводидактиці. Українська мовна освіта: законодавчий, лінгводидактичний аспекти. Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти.	4,5	0,5			4	14	1	1	2	10
Тема 2. Предмет і завдання методики навчання української мови у старших класах (рівні стандарту, академічний і профільний). Проблематика курсу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2016), Закону України «Про освіту» (2017), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016).	4,5	0,5			4	12	1	1		10
Тема 3. Зв'язок з іншими науками та культурологічними, психолого-педагогічними, мовно-літературними навчальними дисциплінами. Методологічна основа курсу: компетентнісний, системний, особистісно-діяльнісний, андрагогічний, контекстний підходи навчання мови в школі.	1	0,5	0,5			12	1	1		10
Тема 4. Пошуки сучасного мовознавства і лінгвометодики. Педагогічна майстерність учителя-словесника в дослідницьких	5,5	0,5			5	12	1	1		10

рефлексіях. Академічна культура вчителя-словесника. Ресурсний центр професійного розвитку вчителя.										
Тема 5. Зміст мовної освіти у старших класах. Реалізація змістових ліній на уроках української мови у старших класах. Академічна доброчесність учасників освітнього процесу. Навчання української мови у вимірах медіаграмотності/інфомедійної грамотності.	2,5		0,5		2	10				10
Тема 6. Програми і підручники з української мови. Зміст і принципи побудови шкільного курсу української мови.	0,5	0,5				10				10
Тема 7. Зміст шкільного курсу української мови у старших класах. Навчання української мови крізь призму діалогу мовних особистостей.	0,5		0,5			10				10
Тема 8. Основні підходи до навчання української в старших класах.	6	0,5	0,5		5	10				10
Разом	25	3	2		20	90	4	4	2	80

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

Тема 9. Наукові основи мовленнєвої діяльності учнів.	5,5	1	0,5	2	2					
Тема 10. Методи і прийоми поглиблення і систематизації знань, умінь і навичок з культури мовлення в 10-11 класах.	2,5	0,5			2					
Тема 11. Методика роботи щодо сприймання чужого мовлення в 10 класі.	2,5	0,5			2					
Тема 12. Методика роботи щодо відтворення готового тексту в 10-11 класах.	2,5	0,5			2					
Тема 13. Методика роботи щодо створення власних висловлювань в 10 класі.	3	0,5	0,5		2					
Разом	16	3	1	2	10					

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Тема 14. Особливості структури уроків української мови в 10-11 класах. Формування критичного мислення.	1	0.5	0.5							
Тема 15. Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з фонетики, лексикології, фразеології, словотвору, морфології, правопису в 10 класі. Види вправ.	3	0.5	0.5		2					
Тема 16. Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з пунктуації та синтаксису в 11 класі. Види вправ.	3	0.5	0,5		2					
Тема 17. Особливості вивчення загальних відомостей про мову в 10-11 класах. Мова міста і села. Потреби у знанні міської комунікації. Жаргон, аргі, сленг сучасного школяра.	2				2					
Тема 18. Методи та прийоми покращення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів старших класів.	2				2					
Тема 19. Методика опрацювання стилів, формування стилістичних умінь та культури мовлення учнів У 10-11 класах.	0.5	0,5								
Тема 20. Методика вивчення риторики в старших класах.	5,5	0,5			5					
Тема 21. Методика вивчення теми «Будова тексту» в 11 класі.	6	0,5	0.5		5					
Тема 22. Методи навчання (активні, інтерактивні, суб'єкт-суб'єктна навчальна взаємодія). Методи учіння (навчально-пізнавальна діяльність студента, самонавчання,	0.5		0,5							

творче використання теоретичних знань).										
Тема 23. Методи формування лінгвокультурознавчої компетентності через розвиток цілісного уявлення про мову як національно-культурний феномен.	0,5		0,5							
Разом	24	3	3		18					

РОЗДІЛ 4
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В СТАРШИХ КЛАСАХ

Тема 24. Сучасний урок: основні вимоги, типи, критерії ефективності. Академічна культура у старшій школі.	1,5	0,5	1							
Тема 25. Форми проведення уроків української мови в старших класах. Уроки-лекції з української мови в старших класах. Медіаосвітній компонент на уроках.	0,5	0,5								
Тема 26. Уроки-семінари з української мови в старших класах, вимоги до їх підготовки і проведення. і обговорення розглянутих питань. Медіаосвітній компонент на уроках.	1		1							
Тема 27. Уроки-колоквіуми, уроки-дидактичні ігри з української мови в старших класах. Медіаосвітній компонент на уроках.	1		1							
Тема 28. Методика проведення спецкурсів і спецсемінарів з української мови. Методика проведення шкільного факультативу з основ медіакультури. Організація науково-дослідницької діяльності учнів, зокрема в Малій академії наук..	9	1	2		6					
Разом	13,5	2	5		6					

РОЗДІЛ 5

МЕТОДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОВНІЙ ОСВІТІ										
Тема 29-30. Сучасні освітні технології у процесі навчання української мови: технологія формування творчої особистості; технологія навчання як дослідження; технологія особистісно зорієнтованого навчання; технології розвивального навчання, педагогічного проєктування.	4,5	1.5	1		2					
Тема 31. Додаткові інформаційно-методичні матеріали: роздатковий матеріал до лекції, збірник завдань для самостійної роботи, Лінгвістичний проєкт.	6				2					
Тема 32-33. Електронні лінгвістичні ресурси: зміст, принципи організації та їх використання. Методичні особливості проведення занять на основі використання цифрових технологій (Інтернет-ресурсів, енциклопедій).	8									
Разом	25,5	3	3		6					
Усього годин	120	14	14	2	60	120	4	4	2	112

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти	2	1
2	Навчання української мови крізь призму вимог Концепції «Нова українська школа»	2	1

3	Мовленнєвий розвиток учнів 10-11 класів. Реалізація змістових ліній.	2	1
4	Технології проведення занять і позакласної роботи з української мови.	2	1
5	Сучасний урок: основні вимоги, технології, критерії ефективності, підручники.	2	
6	Методичні технології у мовній освіті. Медіаосвітній компонент на уроках української мови	2	
7	Методична робота вчителя-словесника. Академічна культура вчителя-словесника	2	
	Усього	14	4

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Концептуальні засади опанування української мови в освітніх закладах	2	1
2	Інноваційні процеси у мовній освіті. Програми з української мови для 10-11 класів.	2	1
3	Методика мовленнєвого розвитку учнів 10-11 класів. Навчання української мови у вимірах медіа грамотності.	2	1
4	Методика вдосконалення знань, умінь і навичок з української мови у старших класах. Академічна культура – основа дослідницького навчання української мови у старшій школі.	2	1
5	Методичні технології у мовній освіті	2	
6	Технологія сучасного уроку. Технології занять із регіональним компонентом.	2	
7	Методична робота вчителя-словесника. Академічна культура вчителя-словесника	2	
	Усього	14	4

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	<p>Реалізація культурологічної (соціокультурної) змістової лінії на уроках української мови у старших класах.</p> <p>1. Вивчення мови як профільного предмета і ступінь її представленості як окремого навчального предмета в профілях інших спеціалізацій (стандарту, академічного, профільного) для загальноосвітніх навчальних закладів.</p>	5	
2	<p>Загальні питання навчання української мови в старших класах</p> <p>1. Шляхи використання дослідницьких методів на уроках української мови в старших класах. Проблемне вивчення української мови в старших класах.</p> <p>2. Індивідуальна робота з учнями старших класів на уроках української мови. Тест як форма підсумкового контролю знань з української мови в 10-11 класах. Міжпредметні зв'язки та інтегроване навчання на уроках української мови в старших класах.</p> <p>3. Організація самостійного вивчення учнями навчального матеріалу на уроках української мови в 10-11 класах. Форми і методи роботи. Основні умови ефективності навчальної діяльності на уроках української мови в старших класах. Формування пізнавальної активності школярів на уроках рідної мови в 10-11 класах. Формування навичок творчої діяльності учнів старших класів на уроках української мови.</p> <p>4. Лексикографічна робота на уроках української мови в старших класах. Види робіт зі словниками на уроках української мови в старших класах. Методи вироблення у старшокласників умінь послуговуватися довідковою лінгвістичною літературою.</p>	5	

	<p>5. Принципи побудови й зміст чинних програм з української мови для 10-11 класів.</p> <p>6. Засоби навчання на уроках української мови в старших класах.</p> <p>Підготовка до практичного і лабораторного занять.</p>		
3	<p>Методика вдосконалення знань, умінь і навичок з мови у старших класах</p> <p>1. Методи та прийоми покращення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів старших класів.</p> <p>2. Словникова робота на уроках української мови в старших класах.</p> <p>3. Особливості вивчення загальних відомостей про мову в 10-11 класах.</p> <p>Підготовка до практичних занять.</p>	10	
4	<p>Методика мовленнєвого розвитку учнів 10-11 класів</p> <p>1. Методика написання творів на літературно-критичні, літературно-публіцистичні, екологічні, морально-етичні та профорієнтаційні теми.</p> <p>2. Методи і прийоми поглиблення і систематизації знань, умінь і навичок з культури мовлення в 10-11 класах.</p> <p>3. Методика роботи щодо сприймання чужого мовлення (аудіювання, конспектування висловлювань, тематичні виписки, тези, конспект) в 10 класі.</p> <p>4. Методика роботи щодо відтворення готового тексту (виразне читання, перекази із творчим завданням) в 10-11 класах.</p> <p>5. Методика роботи щодо створення власних висловлювань (діалог, відгук про твір мистецтва) в 10 класі.</p> <p>6. Методика вивчення теми «Будова тексту» в 11 класі.</p>	10	
5	<p>Методика вивчення стилістики</p> <p>1. Методика узагальнення і систематизації набутих знань зі стилістики в 10-11 класах. Предмет і завдання вивчення стилістики в 10-11 класах.</p> <p>2. Робота над стилями мовлення на уроках рідної мови в 10-11 класах.</p>	5	
6	<p>Методика вивчення риторики</p>	5	

	1. Програмне забезпечення практичної риторики. 2. Форми і методи вироблення риторичної майстерності. 3. Правила риторики для вчителя-словесника. 4. Вправи та завдання з практичної риторики. 5. Посібники з риторики для 10-11 класів.		
7	Методика позакласної роботи в старших класах 1. Роль і місце позакласної роботи в системі навчання української мови учнів старших класів. Основні форми позакласної роботи з української мови в 10-11 класах.	5	
8	Методика проведення факультативних занять, спецкурсів і спецсемінірів з української мови 1. Факультативні заняття з української мови в старших класах. Спецкурси з української мови для учнів 10-11 класів..	15	
9	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів з української мови (рівень стандарту, академічний рівень і профільний).	15	
10	Сучасні освітні технології у процесі викладання української мови. Інформаційно-методичне забезпечення технологій навчання. Досвід вищих навчальних закладів щодо впровадження освітніх технологій на заняттях з лінгвістичних і лінгвометодичних дисциплін.	15	
	Усього	90	

**Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна**

конспекти лекцій; методичні вказівки та рекомендації; індивідуальні завдання; збірники ситуаційних, тестових завдань; комп'ютерні презентації до окремих занять

Програма семестрового екзамену

Інноваційні процеси у лінгвістиці та лінгводидактиці. Українська мовна освіта: законодавчий, лінгводидактичний аспекти.

Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти. Методична робота вчителя-словесника. Педагогічна майстерність учителя-словесника в дослідницьких рефлексіях.

Предмет і завдання методики навчання української мови у старших класах (рівні стандарту, академічний і профільний).

Проблематика курсу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2016), Законів України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2018), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016). Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018).

Методологічна основа курсу: компетентнісний, системний, особистісно-діяльнісний, андрагогічний, контекстний підходи. Лінгвістичні, психологічні та дидактичні основи навчання української мови.

Пошуки сучасного мовознавства і лінгвометодики.

Академічна культура вчителя-словесника. Ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури в університеті: мета, завдання, основні підходи до навчання української мови в старших класах.

Зміст мовної освіти у старших класах. Реалізація змістових ліній на уроках української мови у старших класах. Академічна доброчесність учасників освітнього процесу.

Навчання української мови у вимірах медіаграмотності/ інфомедійної грамотності. Принципи естетичної вартісності медіатекстів.

Програми і підручники з української мови. Принципи побудови шкільного курсу української мови.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів з української мови (рівень стандарту, академічний рівень і профільний).

Текст – основна одиниця навчального заняття. Розвиток мовної особистості в текстовій діяльності. Комунікативна взаємодія учасників освітнього процесу.

Основні підходи до навчання української мови в старших класах.

Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку старшокласників на уроках української мови. Виховання потреби самоосвіти, удосконалення навичок самоконтролю, особистісно-мовленнєвої діяльності.

Методи і прийоми поглиблення і систематизації знань, умінь і навичок з культури мовлення в 10-11 класах. Навчання учнів мистецтву діалогу, розвиток культури медіагігієни.

Методика написання есе.

Робота із медіатекстом: газетний текст, теле- і радіотекст, рекламний текст.

Культура інформаційної взаємодії, медіабезпеки і медіагігієни.

Методика роботи щодо відтворення готового тексту в 10-11 класах.

Методика роботи щодо створення власних висловлювань в 10 класі. Вироблення мовного смаку шляхом розширення лінгвістичного (філологічного) світогляду.

Особливості структури уроків української мови в 10-11 класах. Формування критичного мислення.

Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з фонетики, лексикології, фразеології, словотвору, морфології, правопису в 10 класі. Види вправ.

Методи і прийоми поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з пунктуації та синтаксису в 11 класі. Види вправ.

Особливості вивчення загальних відомостей про мову в 10- 11 класах, формування уявлень про лінгвістику як складову загальнолюдської культури.

Формування стилістичних умінь та культури мовлення учнів у 10-11 класах.

Форми і методи вироблення риторичної майстерності учнів 10-11 класів. Навчання старшокласників веденню ефективного діалогу в режимі конференції та в чатах.

Методика вивчення теми «Будова тексту» в 11 класі. Науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи), анімаційні, їх роль, завдання, функції.

Основні прийоми й технології створення медіатекстів. Сприймання, медіасприймання, творче медіасприймання. Формати візуальної медіаторчості.

Методи навчання: активні, інтерактивні, суб'єкт-суб'єктна навчальна взаємодія; евристичне спостереження, порівняння, конструювання, моделювання, смислове бачення, символічне бачення, метод творчої реалізації, проблемного навчання.

Методи формування лінгвокультурознавчої компетентності через розвиток цілісного уявлення про мову як національно-культурний феномен.

Сучасний урок: основні вимоги, типи, критерії ефективності. Конспект уроку як комунікативний феномен.

Вправи і завдання – важливий компонент на уроках української мови.

Академічна культура – основа дослідницького навчання української мови у старшій школі.

Форми проведення уроків української мови в старших класах.

Уроки-лекції з української мови, вимоги до їх підготовки і проведення, принципи добору навчального матеріалу, основні складові лекції.

Медіаосвітній компонент на уроках.

Культура слухання лекції. Конспектування лекції.

Уроки-семінари з української мови. Формування умінь сприймати, розуміти, систематизувати, перетворювати, використовувати медіаосвітню інформацію з різних джерел, у т.ч. довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); електронних засобів масової інформації (електронної пошти, сервісних програм мережі).

Уроки-колоквиуми, уроки-заліки, уроки-дидактичні ігри з української мови в старших класах, вимоги до їх підготовки і проведення. Створення тексту інформації для шкільного веб-сайту

Методика проведення спецкурсів і спецсемінарів з української мови.

Позакласна робота з української мови. Шкільний кабінет української мови. Лінгвістичні гуртки.

Методика проведення шкільного факультативу з основ медіакультури.

Організація науково-дослідницької діяльності учнів, зокрема в Малій академії наук.

Урок із застосуванням інтерактивних технологій.

Технології занять та гурткової роботи з регіональним компонентом.

Засоби навчання на уроках української мови в старших класах. Принципи побудови чинних підручників української мови для 10-11 класів.

Підручник української мови як засіб самовдосконалення, самоосвіти учнів. Контет-аналіз науково-навчальних текстів завдань за спрямованістю на розвиток мовнокомунікативних, медіасвітніх умінь.

Додаткові інформаційно-методичні матеріали: роздатковий матеріал до лекції, збірник завдань для самостійної роботи. Лінгвістичний проєкт.

Методичні особливості проведення занять на основі використання цифрових технологій.

Використання нових інформаційних технологій для створення тематичних професійно орієнтованих блогів, web-сторінок і web-квестів.

8.Рекомендовані джерела інформації

Основні:

Видатні особистості з українського мовознавства. Хрестоматія / за заг. ред. Марини Навальної ; укл. : Тетяна Левченко, Тетяна Чубань. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2016. 172 с.

Горошкіна О. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: Монографія. Луганськ: Альма-матер, 2004. 362 с.

Груба Т. Теорія і практика формування мовної особистості учнів старшої школи на уроках української мови (профільний рівень): монографія. Київ. 2018.

Горошкіна О.М., Попова Л.О., Нікітіна А.В. Теорія і практика навчання української мови в старших класах. Х.: Основа, 2012. 171 с.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ наук. ред. укр. видання д-ра пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.

Копусь О.А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів філологів у вищому навчальному закладі. 2012. 429 с.

Мацько Л.І., Семенов О. М. та ін. Українська мова: 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів ЗНЗ. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. – К., -2017.– 82 с.

Мацько Л.І., Семенов О.М., Голуб Н.Б. Мова наша – українська: навчально-метод посібник для вчителя/ За ред. Л.І. Мацько. К.: Богданова А.М., 2011. 512 с.

Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах/За ред. М.І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2005. С. 349-350.

Методика навчання української мови у вищих навчальних закладах та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: навч.-метод. посібник/ За ред. О.І. Потапенка. К.: Міленіум, 2006. 332 с.

Остапенко Н.М. Теорія і практика формування лінгводидактичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2008. 330 с.

Остапенко Н., Симоненко Т., Руденко В. Технологія сучасного уроку рідної мови: навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2016. 248 с.

Пентилюк М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. К.: Ленвіт, 2011. 256 с.

Потапенко О.І., Кожуховська Л.П., Товкайло Т.І., Чубань Т.В. Лінгводидактика (курс лекцій): навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. К.: Міленіум, 2005. 402 с.

Практикум із методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів/ Кол. авторів за ред. М.І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.

Семенов О. Українська лінгводидактика: навч. посіб. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2018. 224 с.

Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: Монографія. Черкаси: Вид. Вовчок О. Ю., 2006. 328с.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб./ Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.

Шелехова Г.Т., Голуб Н.Б., Бондаренко Н.В., Новосьолова В.І., Федорчук Т.М., Косянчук С.В. Навчання української мови в старшій школі на академічному рівні: посіб. для вчителя. К. : Педагогічна думка, 2012. 208с.

Додаткові джерела:

Баган М. Мовні змагання: Кросворди, сценарії лінгвіст. ігор та конкурсів з української мови. К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. – 112с.

Горошкіна О., Кузьмішина О., Мордовцева Н., Нікітіна А. та ін Формування мовної особистості учня. Луганськ: СПД Резніков В.С., 2009. 304с.

Готуємося до уроку української мови: метод посіб для вчителя/ За ред. О.М.Семенов. Суми: СумДПУ, 2012. 260 с.

Іванова Т., Іванов В. Медіакомпетентність та медіаграмотність як основні компетентності сучасного педагога. Інформаційне суспільство, 2015. № 20. С. 96-99.

Кучерук О. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навч. посібник для студ. вищ. навч. Закладів. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 182 с.

Мацько Л.І. Аспекти мовної особистості у перспекції педагогічного дискурсу. Дивослово. 2006. № 7 (592). липень. С. 2-4.

Медіаосвіта (медіаграмотність) (для слухачів курсів ОШПО): навчальна програма/ За ред. К. Левківського, В. Іванова, В. Даниленка, О. Волошенюк, В. Мороз. Київ, 2011. 97с.

Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу «Основи медіа грамотності»./ Укл. С. О. Троян, А. В. Ткачук. Умань: ПП Жовтий О.О. 2012.

Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія/ Ред Л. А. Найдьонової, Н.І.Череповської. Київ: Міленіум. 2014.

Найдьонова Л.А. Кібер-булінг підлітків (віртуальний терор) як новітній феномен інформаційної доби: теоретико-методичні засади подолання і профілактики. Практична психологія та соціальна робота, 2010. №8. С. 10–18.

Найдьонова Л.А. Оновлення Концепції медіаосвіти: навіщо було потрібне і які зміни внесені. Відновлено з: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/onovlennya_kontseptsii_mediaosviti_navischo_bulo_potribne_i_yaki_zmini_vneseni/

Найдьонова Л. А. Психологічні механізми медіаосвіти дітей різного віку. Особистість у єдиному освітньому просторі: збірник наукових тез, 1. Запоріжжя, 2012. С. 135–139.

Найдьонова Л. А. Психологічні мішені інформаційної війни у XXI столітті. Відновлено з: <https://www.psyh.kiev.ua>.

Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8-11 класи/ За заг. ред. К.В. Таранік-Ткачук. К.: Грамота, 2012. 272 с.

Селіванова С.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. С.О. Селіванова. Полтава: Довкілля. 2006. 716 с.

Симоненко Т. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія. Черкаси: Вид-во Вовчок О. Ю., 2006. 328с.

Струганець Л. Культура мови: Словник термінів. Тернопіль: Навч. книга. Богдан, 2000. 178 с.

Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). Дивослово. 2018. №7-8. С. 2-15.

Наукові, науково-методичні праці викладача, який забезпечує навчальну дисципліну

1. Семенов О., Базиль Л., Дятленко Т. Фахова практика вчителя-словесника. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2011. 496 с.

2. Семенов О. Електронні освітні ресурси в лінгвометодичній підготовці педагога-дослідника. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 10. С. 123-134.

3. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

4. Семенов О. Лінгвоперсонологія: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 192 с.

5. Семенов О. Мовнокомунікативна особистість учителя й учня у художньо-педагогічному дискурсі. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. 180 с.

6. Семенов О. Підготовка майбутніх учителів-словесників до позакласної діяльності з патріотичного виховання: лінгвоаксіологічний контекст. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. № 6. С. 142-152.

7. Семенов О. Підготовка майбутніх учителів до гурткової роботи з риторичної майстерності (на матеріалі творчої спадщини Олександра Захаренка). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал/МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. № 1 (65). С. 163–174.

8. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.

9. Семенов О. Сучасний урок у вимірі я-концепції професіонала. Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр./ Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ: Вид. центр КНЛУ. 2016. Вип. 54.

10. Семенов О. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія/ За ред. Л.І.Мацько. К.: Педагогічна думка, 2007. 272 с.

11. Семенов О. Українська мовна освіта майбутніх фахівців в об'єктиві законодавства та лінгводидактики. Культуромовна особистість фахівця у ХХІ столітті: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Суми, 7 грудня 2017 року)/ за ред. О. М. Семенов. Суми: видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. Випуск 1. С. 9-18.

12. Семенов О. Українська мова. 10 клас. Змістова лінія «Громадянська відповідальність»: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 340 с.

13. Семенов О. Художньо-педагогічний наратив як засіб формування культури педагогічного спілкування. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. итомир : Вид-во Євенок О.О. – 2017. – Вип. 2 (88). – С. 243–248.

14. Семенов О. Цифрові наративи в методичній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Вип. 5, Ч. 2. С. 46–48.

15. Семенов О., Земка О. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія. Суми : Ніко, 2014. 286 с.

16. Семенов О., Ячменик М.М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 211 с.

Інформаційні ресурси:

1. Закон «Про загальну середню освіту».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р. № 1-2/7-110 URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

3. Концепція «Нова українська школа» 2016 р. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>

4. Навчальні програми для 10-11 класів. Українська мова. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

5. На урок. Освітній проект. URL: <https://www.facebook.com/naurok.com.ua/>

6. Нова українська школа. URL: <https://www.facebook.com/nus.org.ua/>

7. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи URL: <http://mon.gov.ua/konczepczyia.pdf>

8. Онлайн-курс з Іриною Гондюл «Практики щасливих Вчителів». URL: <https://www.facebook.com/groups/335412124059792/>

Додаток А

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗОЗ,

поданої на сертифікацію

за проєктом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»

Назва навчальної дисципліни, семестр викладання у 2020-2021 навчальному році	Методика навчання української мови у ЗОЗ.
Автор / автори навчальної програми, викладачі дисципліни	Доктор педагогічних наук, професор Олена Семенов, аспірантка Наталія Пономаренко.
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість студентів, які будуть навчатися за програмою, курс, спеціальність (освітня програма)	10 студентів Курс: п'ятий. Спеціальність (освітня програма): галузь знань – 01 Освіта спеціальність – 014 Середня освіта (Українська мова і література) освітня-програма – Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)
Кількість аудиторних годин / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфомедійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / лабораторні заняття	Лекційні години Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти (2 години) Навчання української мови крізь призму вимог Концепції «Нова українська школа» (2 години) Мовленнєвий розвиток учнів 10-11 класів. Реалізація змістових ліній. (2 години) Технології проведення занять і позакласної роботи з української мови. (2 години) Сучасний урок: основні вимоги, технології, критерії ефективності, підручники. (2 години) Методичні технології у мовній освіті. Медіаосвітній компонент на уроках української мови (2 години)

	<p>Методична робота вчителя-словесника. Академічна культура вчителя-словесника (2 години)</p> <p>Практичні заняття</p> <p>Концептуальні засади опанування української мови в освітніх закладах (2 години)</p> <p>Інноваційні процеси у мовній освіті. Програми з української мови для 10-11 класів (2 години)</p> <p>Методика мовленнєвого розвитку учнів 10-11 класів. Навчання української мови у вимірах медіа грамотності. (2 години)</p> <p>Методика вдосконалення знань, умінь і навичок з української мови у старших класах. Академічна культура – основа дослідницького навчання української мови у старшій школі. (2 години)</p> <p>Методичні технології у мовній освіті (2 години)</p> <p>Технологія сучасного уроку. Технології занять із регіональним компонентом. (2 години)</p> <p>Методична робота вчителя-словесника. Академічна культура вчителя-словесника (2 години)</p>
<p>Кількість годин самостійної роботи студента, які виділяються на виконання індивідуальних завдань з інфомедійної грамотності (із зазначенням видів роботи)</p>	<p>30 годин</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Створення сторінки професійного спрямування у соціальній мережі на обрану тему. 2. Розробка газети на обрану тему із переліку, запропонованого викладачем, чи на власний розсуд. 3. Розробка дидактичної лінгвістичної гри із застосуванням технології критичного мислення. 4. Створення філологічного портфолію за одним зі складових інфомедійної грамотності. 5. Розробка макету дистанційного класу з предмету, використавши інформаційні інструменти.

Види контролю (поточного і підсумкового) за дисципліною	іспит
---	-------

Додаток Б

РОЗШИРЕНИЙ КОНСПЕКТ

Тема, навчальний час, який виділяється на неї

Методика мовленнєвого розвитку учнів 10-11 класів. Навчання української мови у вимірах медіа грамотності. (2 години)

Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї.

Навчання української мови у вимірах медіа грамотності (2 години)

Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою: медіаграмотність, критичне мислення, соціальна толерантність, стійкість до впливів, фактчекінг, інформаційна грамотність, візуальна грамотність, інноваційність, розвиток креативності.

Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / лабораторні заняття / СРС: практичне заняття.

Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання тощо: тренінг.

Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції/презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ

Тема заняття. Факультатив з медіаграмотності у старшій і вищій школі: взаємодія з медіатекстом

Мета: сприяти оволодінню студентів прийомами ефективної та безпечної взаємодії з медіатекстом, умінь критично осмислювати медіа інформацію, конструктивно спілкуватися в колективі, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у професійній діяльності.

Форма заняття: тренінгове заняття.

Форма організації: групова, індивідуальна.

Обладнання: презентація, роздатковий матеріал для організації роботи в групах, рекламні сюжети, відеофрагменти.

Очікувані результати: у результаті вивчення цієї теми студент формує здатність та уміння застосовувати прийоми ефективної та безпечної взаємодії з медіа текстом, здатність орієнтуватися в основних тенденціях суспільного

життя, визначати власну позицію, вивчати, критично осмислювати й упроваджувати у власну педагогічну та наукову діяльність передовий український та світовий досвід відомих науковців та вчителів з метою свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у професійній діяльності.

Найтяжча хвороба на світі – це звичка думати. Вона невиліковна.

Е.М. Ремарк

I. Інформаційний етап (3 хв.)

Доброго дня, друзі!

Представлення основної ідеї. Сучасні люди – мешканці медіапростору. Щомиті ми отримуємо величезну кількість інформації (бажаної і нав'язаної, правдивої і фейкової, актуальної і застарілої); спілкуємося з тими, хто її створив, а також з тими, хто її споживає; реагуємо на неї (радіємо, гніваємося, сумуємо, сміємося, кудись їдемо, щось купуємо); користуємося гаджетами, щоб цю інформацію отримати, переробити, передати, зберегти, перевірити, проаналізувати, поширити – так живемо, і не можемо інакше.

Дефіцит інформації попередніх десятиліть перетворився на її надлишок. Натомість дефіцитним насправді стало вміння критично інформацію оцінювати та споживати.

Така ситуація є справжнім викликом для освітян.

Виховувати медіаграмотного фахівця, створити умови для медіапросвіти – до цього викладач рухається через розвиток власної медіакомпетентності.

Про актуальність питання медіаосвіти, особисту медіаграмотність, медіапозицію та медіаповедінку поговоримо на занятті.

II. Мотиваційний етап

Метод «мозковий штурм»

Яке словосполучення найбільш вдало, на Вашу думку, пояснює термін «МЕДІАПРОСТІР»:

1. Комп'ютерна техніка	4. Мережа Інтернет
2. Новинний контент	5. ЗМІ
3. Інформаційний простір	6. Ваш варіант

Метод «Снігова куля»

У кожного студента є перелік ключових понять (див. нижче), з яких він шляхом порівняння з іншими визначеннями повинен запропонувати власне визначення поняття «медіаграмотність».

1. Медіаграмотність – це сукупність знань, навичок та умінь аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів та в різних формах для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві та їх вплив.

2. Медіаграмотність – це складова медіакультури, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативними засобами, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати власні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

- *Вікіпедія* (<https://bit.ly/2oht39e>);
- *Наукова робота* (<https://bit.ly/2vqg3y1>);
- Концепція упровадження медіаосвіти в Україні (2016) (<https://bit.ly/2nj3syz>);
- Робота з виданням: *Семенов О., Ячменник М. Мовно-методична підготовка вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти: теорія і практика: монографія/ О.М. Семенов, М.М.Ячменник. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. – 246 с.*

Робота з предметами. Студентам пропонуємо перелік предметів (газета, флешка, радіо, роздруковані слайди), за яким вони визначають канали поширення інформації.

Для викладача. Канали поширення інформації:

- візуальні (друковані видання) – пресодидактика, пресолінгводидактика;
- аудіальні (радіоканали) – радіодидактика;
- аудіовізуальні (телебачення) – теледидактика, кінодидактика, слайдодидактика;
- змішані (мережеві) – інтернет-дидактика, вікідидактика, блогодидактика, книгоспалах-дидактика.

Робота з результатами соціологічного опитування

Пропонуємо студентам результати соціологічного дослідження. Опитування 102 студентів міста Суми засвідчує: 100 відсотків користуються

Інтернет-ресурсами, 63% – телебаченням; 13% читають друковану медіапродукцію.

Перший блок. Простежимо, які **програми телебачення** зацікавлюють студентів:

21% – гумористичні передачі для дорослих;

9% – фільми;

6% – новини;

6% – реаліті-шоу;

6% – мультфільми.

Здобувачі освіти, як засвідчує аналіз медіа, часто споживають сумнівну, низькопробну, незрозумілу, навіть інколи агресивну медіапродукцію, що не сприяє вихованню морально-етичних норм поведінки, негативно впливає на психічне здоров'я й, імовірно, може лише бути причиною несподіваних асоціальних учинків.

Коментар викладача

Загалом здобувачі освіти довіряють далеко не всім джерелам інформації, водночас медіа посідають в їхньому житті значне місце. Чому? Що їх приваблює в медіа?

Статистика змушує насамперед замислитися батькам, чому діти, не довіряючи Інтернету, однокласникам, усе ж віддають їм перевагу у спілкуванні.

Другий блок . Чинники, які приваблюють здобувачів освіти

18% – усе, що викликає позитивні емоції;

15% – життя однолітків;

6% – магія;

3% – що надає можливість мріяти, фантазувати.

Коментар викладача. Ми теж не довіряємо медіа, але вони приваблюють нас і дітей. Чинники, які цікавлять наших дітей у медіаресурсах, віддалені від реального життя.

Насторожує те, що свої природні потреби в позитивних емоціях, мріях, фантазіях діти задовольняють через віртуальність, часто не підконтрольну дорослим, а моральні, естетичні, духовні виміри не є пріоритетними. Психологи застерігають, що медіа потужно впливають на думки, почуття та свідомість людини.

Щоденно нас супроводжують оголошення, реклама, інформаційні повідомлення, які впливають на формування уявлення про соціальні відносини.

Інформаційний простір – це постійне протистояння. Протистояння думок, переконань, вигід, принципів, репутації. Ми з вами мимоволі стали свідками так званого «медійного боксу», раунд за раундом спостерігаючи перемогу одного і того ж «спортсмена». Хто стоїть в одному кутку «медійного рингу», ми з вами

вже обговорювали, – це відомі політики, громадські лідери, впливові персони, власники телеканалів, топ-менеджери. Цей гравець має багато переваг: вплив, силу, фінансову потужність, авторитет. А хто ж перебуває в іншому кутку?

- А хто ж в іншому кутку? (*Пропонуємо висловитися студентам та приходимо до висновку, що в другому кутку перебуває журналіст*).

У другому кутку перебуває журналіст. І, на превеликий жаль, цей гравець поступається силою та можливостями. Хтось витримує удар за ударом і, хай там що, йде до кінця, але дуже часто його 12 раунд закінчується, в кращому разі, лікарняним режимом, в гіршому – тюремним ув'язненням, а інколи й смертю. Інші ж представники цієї професії не витримують тиску і, як наслідок, порушуючи всі журналістські стандарти, перетворюють свої репортажі, статті на «темники», «джинсу», стаючи «жертвами» фізичного і психологічного тиску.

- *На Вашу думку, яку якість матеріалу пропонують українські ЗМІ? Чи вільні, незалежні, об'єктивні в нас медіа?*

Робота з роздатковим матеріалом з подальшим обговоренням.

Основні причини, що впливають на якість журналістських матеріалів (*при переліку записуйте їх на флінчарті*) на медіаринку країни:

- недотримання журналістських стандартів: матеріали неправдиві, тобто не відповідають тому, що відбувалося насправді;
- незбалансовані, тобто конфлікти подаються з позиції однієї із сторін;
- неповні, тобто пропонується інформація, яка обґрунтовує та виправдовує одну сторону;
- немає покликань на джерело інформації;
- наявна цензура (пряме втручання у діяльність журналістів, заборона окремих видів інформації);
- самоцензура (залякування та вбивства журналістів);
- хибне розуміння патріотизму (журналістика відданості);
- «джинса» (підкуп журналістів, проплачені матеріали).

Лекційний блок

Отже, **перший лайфках – вимикати емоції, вмикати розум!**

Фейк – це навмисно зманіпульована новина. Іноді фейки – це абсолютні вигадки, фікція.

Минулого року за версією одного із провідних словників англійської мови Collins English Dictionary вислів «фейкові новини» (fake news) було визнано **словом року**. І дійсно, в останні роки масово заговорили про підробні новини.

Але як явище фейки відомі за довго до появи такої назви. Тривалий час вигадки у ЗМІ називали «газетною качкою» («газетная утка»).

Пригадаймо цікаві факти використання фейкових новин до появи Фейсбуку та Інтернету.

Історія №1. Один із перших фактів поширення неправдивої інформації дослідники комунікацій знайшли ще за часів Римської імперії (близько 44 р. до н.е.). Точніше, в часи конфлікту Антонія та Октавіана.

Октавіан прагнув заплямувати репутацію противника і вирішив гравіювати на монетах короткі брехливі повідомлення про Антонія. Тепер ці короткі гасла називають архаїчними твітами.

Фейки зображали Антонія бабієм, п'яницею, маріонеткою Клеопатри тощо. У результаті Октавіану вдалося перемогти, а його противники – Антоній і Клеопатра наклали на себе руки.

Історія №2. З часів, коли газети перетворилися на прибутковий бізнес, вартій уваги так званій «Великий місячний обман» (1835 р.). У газеті The New York Sun опублікували 6 статей про псевдовідкриття життя на Місяці. У них розповідали про розумних істот, які начебто населяють супутник: двоногих бобрів, крилатих гуманоїдів, схожих на кажанів, бородатих синіх єдинорогів...

Після публікації тиражі газети різко зросли, довелося екстрено додрукувати їх кількість. Газета навіть посіла перше місце у світі із продажів серед щоденних видань!

Автори вигадки навіть не намагалися приховати брехню, а навпаки – щедро наповнювали її безглуздостями. Людина, яка розумілася на дослідженнях Місяця або мала розвинуте критичне мислення, могла легко розкусити ці фейки, але голоси таких експертів загубилися в загальному шумі. Коли публіка усвідомила, що її «провели», просто посміялася над собою. А от тиражі газети не впали.

Ознайомлення з видами неякісної інформації

1. Джинса (замовна).
2. Фейкова (неправдива).
3. Неактуальна (застаріла).
4. Непереверена.

Наприклад, задовго до смерті колумбійського письменника Габріеля Маркеса в мережі «поширювався» його прощальний лист. Текст листа був такий зворушливий, що його швидко стали передруковувати різні сайти, а користувачі – надсилати одне одному як приклад життєвої мудрості видатного письменника.

Згодом з'ясувалося, що Маркес такого листа не писав, хоча текст уже жив своїм життям.

Вигадані новини часто дуже популярні в мережі, бо зазвичай цікаві, неймовірні й викликають гостру емоційну реакцію. З'явилися навіть сайти із т.зв. «сатиричними новинами».

В Україні теж є сайт, що публікує «дотепні» новини, які не мають нічого спільного з реальністю.

Наприклад, ось новина про те, що «львівський метрополітен визнали найкращим у Європі» (хоча у Львові немає метро): **metro.lviv.ua**.

Метод «Два-чотири-разом». Визначте вид неякісної інформації. Учасники обговорюють новини з новинних стрічок, називаючи вид неправдивої інформації.

Коментар викладача. Отже, неякісний медіапростір: що робити?

Можливі варіанти відповідей:

- контроль за медіа.
- рівень медіаспоживача/медіа створювача.

Другий лайфхак – оцінити ілюстрації!

Розрізняють три основні види фотофейків:

1. Реальне фото одного місця/людини, представлене як зображення іншої території/людини.
2. Підробка, тобто фото, оброблене у графічному редакторі (наприклад, у фотошопі) з додаванням або затиранням деяких елементів.
3. Обрізане фото (іноді такий фейк вважають різновидом підробки), на якому частина фото вирізається з контексту й завдяки цьому його значення часто змінюється на протилежне.

Прикладів фотофейків нібито вбитих у різних війнах дітей можна навести десятки. Ось ще один з них: 16 червня 2014 року в соцмережах почали активно поширювати фотографію дівчинки поряд із віршем, присвяченим «п'ятирічній дівчинці, котра загинула в Слов'янську».

Однак, на фото – восьмирічна Настасія Луцишина не із Слов'янська, а з російського міста Уссурійськ 2013 року, котра загинула від рук таксиста-вбивці.

Робота з комп'ютером. За допомогою програм демонструємо, як перевірити фотофейки. Демонстрація онлайн-інструментів:

<https://www.google.com/imghp?hl=uk> – Перевірка зображення в Google

<https://bit.ly/2waM4Jv> – Як перевірити зображення на достовірність з Verify?

<https://bit.ly/2wjf1Dt> – Трохи PhotoShop: як перевірити фото на маніпулятивність

Третій лайфхак: критично оцінити наповнення повідомлення!

Робота з роздатковим матеріалом.

Перевір свій рівень медіаграмотності:

- Визначте, ваша інформація є фактом (документом) чи судженням (висловлюйте власне ставлення до проблеми).
- Аргументуйте, які можуть бути наслідки некритичного сприйняття інформації, які наслідки поширення неперевіреної інформації саме Вами.

Робота з текстом, який поширювався в соціальних мережах, та визначення його фейковості, складання алгоритму роботи з текстом. Студентам пропонується текст, який поширювався в соціальних мережах.

Педіатр дитячої поліклініки просить поширити інформацію:

Учора в реанімації в інфекційному відділенні помер хлопчик; на вихідних він вживав тархун (у склі). Піднявся білірубін, інтоксикація, 2 дня коми, врятувати не вдалося!

Говоріть з дітьми, пояснюйте: там зараз лежить дівчинка – ситро (скло, марку не пам'ятає) дівчинка під крапельницями з п'ятниці. Обійшлися без реанімації.

Як сказала лікар, там підлога відділення з тими ж результатами після енергетиків. Поширюйте і попереджайте!

Чорний список продуктів для дітей! Розкажіть друзям!

1. Напій * Тархун * (створений в Україні; марка "Росинка") містить небезпечний барвник E102;

2. Шоколадний батончик * MilkyWay * (створений в Росії; компанія "Марс") містить небезпечний барвник E129;

3. Безалкогольний напій * Schwerkpes * (створений в Україні "Пряний Журавлина"; компанія Кока-Кола) містить небезпечний барвник E129;

4. Безалкогольний напій * З смаком лайма * (створений в Україні; марка "Оболонь") містить небезпечний барвник E102;

5. Мармелад * «Апельсинові та лимонні дольки» *, вироблено в Україні (марка «Повна чаша») - містять небезпечні барвники E102 і E110;

6. Дитячі драже * M & Ms * (створені в Росії; компанія "Марс") містять відразу 5 небезпечних барвників;

7. Цукерки * «Барбарис» *(вироблено в Україні; марка «Повна чаша») містять небезпечний барвник E122;

8. Драже * "Морські камінці" *(вироблено в Україні; марка "Повна чаша") містять небезпечні барвники E102 і E122;

9.Цукерки* «Дюшес» *(вироблено в Україні; марка «Повна чаша»)
містять небезпечний барвник E102;

10.Напій соковий * «Сицилійський червоний апельсин» *(вироблено в Україні; марка "Сандора") містить небезпечний барвник E110;

11.Цукерки * «Гусячі лапки» *(вироблено в Україні; марка «Повна чаша»)
містять небезпечний барвник E129;

12. Рулет з начинкою * «Полуниця» 7 days *(створений у Росії; марка Chirita) містить небезпечний барвник E124;

13. Дві марки печива * "Фруктберрі" * зі смаком полуниці та смаком вишні
(вироблено в Україні; марка "АВК") містить небезпечний барвник E122;

14. Мармелад для хворих на діабет * «Розмай» *, створений в Україні,
містить одразу 3 небезпечні барвники E102, E122, E124.

15.Безалкогольний соковмісний напій Fanta (зроблено в Україні; компанія Кока-Кола) містить небезпечний барвник E104.

Нещодавно в російських ЗМІ опублікували інформацію про те, що РАМН виявив у дитячих йогуртах *Растішка* етіленогліколь, один з найнебезпечніших канцерогенів, що викликають рак печінки і шлунку.

Раптове зростання підліткової смертності в Росії розпочалось понад 10 років тому, але РАМН жодним чином не міг пояснити таку жахливу тенденцію, і тому подібна інформація трималася в суворій таємниці .....

Виявляється, канцерогени, що містяться в дитячих йогуртах *Растішка*, гнітюче діють на функцію травлення, а також на нервову систему. Головний науковий співробітник РАМН А. К. Соловйов запевнює: *Ми й уявити не могли, що в дитячих продуктах міститься така сильнодіюча отрута; Увесь час ми шукали не в тому місці.

Копіюйте інформацію і поширюйте в чатах. Або робіть перепост.

P. S.: Бережіть себе і своїх близьких

Перелік можливих запитань для аналізу тексту:

- Коли це повідомлення з'явилося?
- Хто автор стартового повідомлення?
- Яке ім'я педіатра дитячої поліклініки?
- Яка це країна?
- Яке місто?
- Чим підтверджена інформація?
- Яка це лікарня?
- Чи дійсно шкідливий E 102?
- На вашу думку, хто автор?

Четвертий лайФАК: використовуйте медіапростір – будьте ближчими до дітей!

Хто і як формує медіаповедінку дітей?

1. Мас-медіа: <https://bit.ly/2w6QHEy>.

2. Дорослі: ?.

Дітей не потрібно захищати від медіа. Їх важливо навчити жити в медіапросторі.

Білл Гейтс стверджує: «Якщо тебе не існує в Інтернеті – тебе не існує ...». І справді соціальні мережі – це найвідвідуваніші онлайн-сайти, якими користуються здобувачі освіти.

Згідно з опитуванням, молодь користується найчастіше такими соціальними мережами:

1. Instagram
2. Facebook
3. YouTube
4. WhatsApp
5. Minecraft
6. FB Messenger
7. Tumblr
8. Call of Duty
9. Twitter/ Telegram
10. Snapchat

Чи обговорюєте ви з учнями небезпеки, які чекають на них в інтернеті?

Робота з роздатковим матеріалом.

Види інтернет-небезпек:

- комп'ютерні віруси;
- мережеві атаки – це спроба впливати на віддалений комп'ютер з використанням програмних методів.;
- спам – це кореспонденція від невідомих нам людей, фірм, організацій, дозвіл на отримання якої ми не давали;
- фітінг – підробка сайтів відомих компаній чи банків з метою отримання вашого логіну та пароля.

Канадський вчений Джон Пандженте виділив такі **ключові поняття медіаграмотності:**

- Медіа формують наше почуття реальності. Ставлення до об'єктів реального світу формується на основі медіаповідомлень, які сконструювали фахівці, що переслідують певні цілі.

- Створення медіапродукту – це бізнес. За кожним бізнесом стоять конкретні люди зі своїми інтересами. Вони визначають зміст того, що ми дивимося, читаємо, слухаємо.

- Будь-яке медіаповідомлення транслює певні цінності прямо або неявно.

- Медіа впливають на політичну й економічну ситуацію, провокуючи соціальні зміни.

- Медіа змушують нас замислюватися про події, що відбуваються в інших країнах.

Рекомендуємо такі інструменти для навчання медіаграмотності:

1. <https://bit.ly/2MSZzoo>

2. <https://bit.ly/2L3zfq9>

3. <https://bit.ly/2MmpnNE>

4. <https://bit.ly/2mqzkKG>

Яких помилок ми припускаємось?

- Не оновлюємо програмне забезпечення.
- Нехтуємо сигналами антивіруса.
- Використовуємо надто прості паролі.
- Відкриваємо підозрілі електронні листи.
- Уводимо свої персональні дані на неперевірених сайтах.
- Публікуємо в соцмережах забагато інформації про себе.

Ресурси для самореалізації вчителя:

- Соціальні мережі (створення публічних сторінок, груп, ведення особистої сторінки).

- Сайти (особисті чи закладу освіти).

- Блоги (на базі популярних безкоштовних ресурсів).

- YouTube (створення власного каналу).

Робота з відео

Одним із ефективних завдань для популяризації медіаграмотності вважаємо залучення школярів до створення медіапродуктів.

Просимо долучитися до перегляду одного такого проєкту студентів м. Суми «Відомі невідомі Суми» (кер. – Пономаренко Н.) і визначити з відео про родзинку міста Суми – альтанку, що з повідомленого є фейком, а що – правдою?

Як ви це визначили? (Відео за покликанням:

https://www.youtube.com/watch?v=l4f_p8sZrEw&feature=youtu.be&fbclid=IwAR3YLW9nezAKJouLAV-2YybkZsC3yY0uV_HGQAI7HnW_RSdObXNjtVCObek).

Рефлексія.

На дозвіллі рекомендуємо переглянути 20 картин польського художника, який бачить світ наскрізь – <https://bit.ly/2MUZccU>

Звернімося до нашого епіграфа: «Найтяжча хвороба на світі – це звичка думати. Вона невиліковна. (Е.М. Ремарк).

Творче завдання. А зараз пропонуємо учасникам, включивши цю «звичку думати», підписати ілюстрації. І подумати, чим вони пов'язані.

Фідбек до теми «Факультатив з медіаграмотності у старшій і вищій школі: взаємодія з медіатекстом». Отже, серед компетентностей, важливих для формування особистості громадянина української держави, є володіння медіакомпетентністю. Факультатив з медіакультури характеризуємо як одну із ефективних форм дозвіллевої роботи, що сприяє формуванню медіакомпетентності учнів/студентів.

Медіаосвіта та медіакультура є інноваційним напрямом педагогічної діяльності учителя української мови і літератури і складником фахово-методичної підготовки, що спрямована на адаптацію молодих громадян до життя, їх особистісний розвиток в інформаційному суспільстві XXI століття. Модуль з організації дозвіллевої діяльності учителя-словесника у старшій школі засобами медіаосвіти розглядаємо як процес формування мотиваційно-ціннісного ставлення до зазначеного виду діяльності, знань, умінь, навичок, здатностей, норм поведінки щодо доцільного використання засобів медіаосвіти у дозвіллевій діяльності, зокрема в гуртковій роботі. Мета факультативу – формувати теоретичну базу знань із основ медіаграмотності, умінь критично осмислювати медіа інформацію, конструктивно спілкуватися в колективі, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у професійній діяльності. Аналіз портфолію практик дозволить оцінити рівень сформованості підготовленості майбутніх учителів української мови і літератури до організації дозвіллевої діяльності у старшій школі засобами медіаосвіти.